

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ: БОРОТЬБА З ВНУТРІШНЬОЮ ЕТНОПОЛІТИЧНОЮ НЕСТАБІЛЬНІСТЮ ШЛЯХОМ ЗАГАРБНИЦЬКИХ ВОЄН ТА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ

Проаналізовано особливості забезпечення етнополітичної стабільності у національній безпеці та етнонаціональній політиці Росії. Автор доходить висновку, що головним зовнішнім фактором дестабілізації етнополітичної ситуації в Україні та інших пострадянських країнах – ініціатором (спонсором, підбурювачем) етнополітичних конфліктів виступає Російська Федерація, влада якої використовує зовнішню етнополітичну та військову агресію для досягнення етнополітичної стабільності всередині власної країни.

Ключові слова: *етнічний конфлікт, етнополітична стабільність, етнонаціональна політика, етнополітична дестабілізація.*

Aslanov Stellas. The Russian Federation: Fighting Internal Ethnopolitical Instability by Means of Wars of Conquest and Destabilization of Neighboring States

The peculiarities of ensuring ethnopolitical stability in the national security and ethnonational policy of Russia have been analyzed. The author concludes that the main external factor destabilizing the ethnopolitical situation in Ukraine and other post-Soviet countries, the initiator (sponsor, instigator) of ethnopolitical conflicts is the Russian Federation, whose government uses external ethnopolitical and military aggression to achieve ethnopolitical stability within their own country.

Key words: *ethnic conflict, ethnopolitical stability, ethnonational policy, ethnopolitical destabilization.*

На нинішньому етапі актуальним є дослідження політичного і правового забезпечення стабільності у Російській Федерації – державі, що використовує етнополітичну нестабільність як привід для втручання у справи суверенних держав пострадянського блоку,

військової агресії, анексії територій, а також як технологію дестабілізації ситуації у них. Російська Федерація своєю зовнішньополітичною діяльністю становить головний фактор, джерело етнополітичної нестабільності у всьому регіоні. Держава заохочує сепаратистські рухи, підтримує фінансами, зброєю, гуманітарною допомогою відцентрові тенденції у пострадянських країнах з метою утримання їх під своїм геополітичним та економічним контролем. Однак при цьому жорстко стабілізує ситуацію всередині Російської Федерації, придушуючи будь-які прояви політичної та етнополітичної нестабільності, в тому числі за допомогою недемократичних механізмів та застосування сили [1]. Для Росії більше, ніж для будь-якої іншої країни, характерна практика оформлення державної політики у найбільш важливих сферах суспільного життя у вигляді політичних документів – доктрин, концепцій чи програм, а не прийняття законів. Адже стратегії, концепції, доктрини як політичні документи є набагато гнучкішими від загальнообов'язкових до виконання нормативно-правових актів – законів. Вони відрізняються довільністю формулювань, отже, можуть бути витлумачені органами влади, правоохоронними органами на свій розсуд, залежно від державницької доцільності та розуміння ними національних інтересів РФ, яке часто не співпадає із загальновизнаними демократичними стандартами захисту прав людини.

Це підтверджує позиція російського етнополітолога В. Тішкова, який вважає, що на відміну від текстів законів, а тим більше Основного Закону – Конституції, доктринальні документи є офіційними орієнтирами, а не обов'язковими приписами для влади і громадян. Однак, підкреслює дослідник, у ситуаціях суспільних трансформацій значущість такого роду орієнтирів вкрай велика: закон – це більш консервативний текст, що зазвичай оформлює вже чинну практику; концепція – це офіційний трактат, націлений на перспективу, який визначає рамки й цілі трансформацій, ініційованих владою [2]. Дійсно, роль громадянського суспільства в ініціюванні суспільних, політичних трансформацій у Російській Федерації мінімальна. Всі основні зміни ініціюються та санкціонуються владою, функції держави, особливо правоохоронних органів, гіпертрофовані.

Стратегія національної безпеки Російської Федерації до 2022 року була затверджена Указом Президента РФ від 12 травня

2009 року № 537 і прийнята на заміну Концепції національної безпеки 1997 року. Втім, з урахуванням нинішніх викликів, документ навіть зараз виглядає як застарілий, оскільки змінилося безпекове середовище навколо та всередині Росії внаслідок розв'язання війни проти суверенної і демократичної України. Голова Ради безпеки РФ пообіцяв, що Росія найближчим часом відкоригує Стратегію національної безпеки і Доктрину інформаційної безпеки з урахуванням нових воєнних загроз у світі, які сама й створює деструктивною зовнішньою діяльністю. Однак М. Патрушев посиляється спочатку на такі загрози, як «арабська весна», події в Сирії, Іраку, лише наприкінці згадуючи про Україну. За словами чиновника, зростає агресивність США і НАТО щодо Росії, «а ідея вступу України до Північноатлантичного Альянсу дедалі більше набуває рис символічного реваншу сил, які воювали на боці нацистської Німеччини [3].

Росія шосили формує образ ворога для того, щоб стримувати дестабілізацію всередині держави, викликану соціально-економічними труднощами, санкціями, падінням економіки та рівня життя населення. Як заявив один із небагатьох російських політиків-опозиціонерів М. Касьянов, «владі потрібен дух мобілізації, щоб тримати населення під контролем». Тому всі пояснення зводяться до зовнішнього ворога. Зовнішній ворог – США та Євросоюз, що заблукав в розумінні В. Путіна...[4]. Не випадково в Стратегії національної безпеки Російської Федерації до 2022 року стверджується, що у сфері міжнародної безпеки Росія надаватиме перевагу використанню політичних, правових, зовнішньоекономічних, військових та інших інструментів захисту державного суверенітету та національних інтересів.

Російська Федерація у Стратегії національної безпеки чи не найгостріше засуджує держави з нестабільною внутрішньополітичною ситуацією, що не контролюють власні території, що, «в свою чергу, призводить до загострення чинних та виникнення нових регіональних та міждержавних конфліктів». Безумовно, у документі жодним чином не згадується участь Російської Федерації у розв'язанні воєн проти сусідніх держав, зокрема України, інспіруванні нестабільності, регіональних суперечностей та конфліктів. Навпаки, держава бачить себе повноправним учасником та гарантом забезпечення стратегічної стабільності у світі, про

що свідчить відповідна глава Стратегії національної безпеки під назвою «Стратегічна стабільність і рівноправне стратегічне партнерство».

Відверто дивує те, що Організацію Об'єднаних Націй і Раду Безпеки ООН Росія розглядає як центральний елемент стабільної системи міжнародних відносин, в основі якої – повага, рівноправність і взаємовигідне співробітництво держав, що спираються на цивілізовані політичні інструменти вирішення глобальних і регіональних кризових ситуацій. Натомість Російська Федерація вже багато років використовує ООН та її інституції для блокування застосування мирних механізмів вирішення конфліктних ситуацій, зокрема припинення її військової агресії проти України. Використовуючи право вето у Раді Безпеки ООН, Росія продовжує безкарно підтримувати російське вторгнення в Україну, що супроводжується застосуванням зброї масового ураження, людськими жертвами, знищенням цивільної та економічної інфраструктури, і при цьому цинічно пропагуючи мир та стабільність.

Актуальним також є питання розвитку громадянського суспільства у Російській Федерації, яке викликає стурбованість у політичних експертів. Якщо в Україні активне, потужне, сильне, впливове громадянське суспільство зупинило процес трансформації держави в автократію, то громадянське суспільство Росії є занадто слабким, несформованим, неконсолідованим. А відтак – нездатним протистояти авторитарним діям влади, одноособовому прийняттю рішень, зокрема участі Російської Федерації у війнах та конфліктах, які негативно позначаються на соціально-економічному розвитку держави. Однак експерти впевнені, що тиску Президента В. Путіна і всієї кремлівської влади, який нині масовано чиниться на росіян, російське суспільство довго витримати не зможе, й одного дня країна таки вибухне хвилею масового невдоволення.

Однак В. Портніков вважає, що в Росії не буде кольорової революції протесту. Насамперед через деконсолідацію російського суспільства, його неоднорідність – занадто різний рівень розвитку громадянського суспільства у різних регіонах федерації. «Кожен регіон розвивається за своїми параметрами: хтось як феодальна республіка, хтось як ісламська, як в Чечні, хтось ще якось, це різні ситуації. В Росії більше, ніж 8 десятків регіонів, і в кожного своє життя, своя політична і економічна реальність, і в кожному регіоні

події розвиватимуться за власним сценарієм, тому тут не можна нічого передбачити», – підкреслює експерт непрогнозованість розвитку етнополітичної ситуації в РФ [5].

Для російського суспільства характерні конформізм та підтримка будь-яких дій, ініціатив влади, навіть якщо вона здійснює військові дії, захоплює території сусідніх держав, порушують права людини та демократичні принципи. Про це свідчать нещодавній опитування громадської думки в Російській Федерації. Наприклад, за три місяці війни Росії проти України рівень підтримки кремлівського диктатора громадянами Росії, згідно з результатами опитування російського соціологічного агентства «Левада-центр», сягнув 83%.

Слід також зазначити, що сучасне російське суспільство мобілізується за допомогою формування образу ворога, що активно застосовується в етнополітичній мобілізації та формуванні вертикальної мобілізаційної стабільності [6]. Велика частина етнополітичних процесів сучасного світу ініціюється і ведеться в інформаційній площині, в основному за допомогою ЗМІ. Російські експерти нарікають, що країну впродовж усіх років існування лихоманило політичною нестабільністю. Російськими науковцями підкреслюються результати цілеспрямованої інформаційної кампанії проти Росії і росіян за ці роки: «Втрата ідентичності, нівелювання ролі інституту сім'ї, формування суспільства атомізованих індивідумів, руйнування соціальних спільнот і колективних начал. Тобто відбувалася і відбувається дискредитація традиційних цінностей: від релігії і сакральності до патріархальних першооснов російського суспільства, вихолощується наша пасіонарність [7]. Тим часом участь РФ у етнополітичних конфліктах у сусідніх державах – Грузії, Молдові, Україні подається як війна за традиційні, духовні колективні цінності росіян, за так званий оплот духовності й культури, етнокультурне середовище під узагальненою назвою «русский мир». Росіяни вважають, що в цій війні захищають свої цінності, спосіб життя від зовнішніх ворогів, а не нападають, хоча на практиці Росія завойовує та анексує території сусідніх держав.

Експерти наголошують, що інформаційні війни проти Росії проводяться як на міжнародному і міждержавному рівнях, так і всередині країни: медійні атаки цілеспрямовано трансформують систему цінностей росіян, культивуючи слухняний конвейер суспіль-

ства споживання, атеїстичних нігілістів, які керуються практичної миттєвою вигодою і не мислять стратегічними категоріями. Зауважимо, що до стратегічних категорій РФ належить не добробут, рівень захисту прав, демократія, а імідж Росії як великої держави, її рейтинги військової, ядерної потужності. Мислення стратегічними категоріями демонструють ті соціальні верстви населення, які готові терпіти ще більше зубожіння заради розширення Росії за рахунок анексії і захоплень територій сусідніх держав. Наприклад, зубожілі пенсіонери, що не можуть придбати у достатній кількості продуктів харчування або ліків, але втішаються з іміджу великої держави, в якій проживають, використовуючи поширене гасло «Зато Крым и Донбас– наш!».

Отже, Російська Федерація на нинішньому етапі розвитку своєю зовнішньополітичною діяльністю становить головний фактор, джерело етнополітичної нестабільності у всьому регіоні. Держава заохочує сепаратистські рухи, підтримує відцентрові тенденції у пострадянських країнах, веде загарбницькі війни з метою утримання їх під своїм геополітичним контролем та недопущення інтеграції в ЄС і НАТО. Однак при цьому жорстко стабілізує ситуацію всередині Російської Федерації, придушуючи будь-які прояви політичної та етнополітичної нестабільності, в тому числі за допомогою недемократичних механізмів та застосування сили.

На практиці головним фактором забезпечення політичної, соціальної, етнополітичної стабільності всередині Російської Федерації стала військова та гібридна війна ззовні: розв'язання збройних етнополітичних конфліктів у сусідніх пострадянських державах, порушення миру, регіональної безпеки, добросусідських відносин з державами. Росія щосили формує образ ворога для того, щоб стримувати дестабілізацію всередині держави, викликану соціально-економічними труднощами, санкціями, падінням економіки та рівня життя населення.

1. Norberg J, Westerlund F. Russia and Ukraine: Military-strategic options, and possible risks, for Moscow. *Swedish Defence Research Agency*. URL: <http://www.foi.se/Global/Vår%20kunskap/Säkerhetspolitiska%20studier/Ryssland/Briefings/RUFS%20Briefing%20No.22.pdf>. 2. Тишков В. О концепции государственной национальной политики. Блог В. Тишкова. URL: http://valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3/publikacii/o_konzepti.html. 3. Николай Патрушев: Из-за новых угроз Россия меняет стратегию национальной

безопасности до 2020 года. URL: <http://russian.rt.com/article/89838>.
 4. Касьянов: Російській владі потрібен дух мобілізації, щоб утримувати населення під контролем. *Українська правда*. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/08/3/7076520/>. 5. Віталій Портников: В Росії не буде Майдану. *Вголос*. URL: http://vgolos.com.ua/articles/vitaliy_portnykov_v_rossii_ne_bude_maydanu_155307.html?print. 6. Кривицька О. «Етнічний антагонізм» лікується толерантністю. *Віче*. 2001. № 8. С. 43-63.
 7. Национальная безопасность РФ: проблемы и пути решения. URL: <http://www.nirsi.ru/84>.

References

1. Norberg J, Westerlund F. Russia and Ukraine: Military-strategic options, and possible risks, for Moscow. *Swedish Defence Research Agency*. URL: <http://www.foi.se/Global/Vår%20kunskap/Säkerhetspolitiska%20studier/Ryssland/Briefings/RUFS%20Briefing%20No.22.pdf>. 2. Tishkov V. On the concept of state national policy. URL: http://valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3/publikacii/o_konzeptzi.html. 3. Nikolai Patrushev: Russia changes its national security strategy until 2020 because of new threats. URL: <http://russian.rt.com/article/89838>. 4. Kasyanov: Russian authorities need the spirit of mobilization to keep the population under control. *Ukrainska Pravda*. URL: : <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/08/3/7076520/>. 5. Vitalii Portnikov: There will be no Maidan in Russia. *Vgolos*. URL: http://vgolos.com.ua/articles/vitaliy_portnykov_v_rossii_ne_bude_maydanu_155307.html?print. 6. Kryvytska O. «Ethnic antagonism» is treated with tolerance. *Viche*. 2001. № 8. P. 43-63.
 7. National security of the Russian Federation: problems and solutions. URL: <http://www.nirsi.ru/84>.

Aslsnov Stellas. The Russian Federation: Fighting Internal Ethnopolitical Instability by Means of Wars of Conquest and Destabilization of Neighboring States

It is highly informative to contemplate political and legal framework to ensure stability in the Russian Federation, a state that itself uses ethnopolitical instability as an excuse to intervene in the affairs of sovereign states of the postSoviet bloc, proceeding with military aggression, annexation of territories, as well as a technology of situation destabilisation.

At present, the Russian Federation is both a major factor and the source of ethno-political instability throughout the region. The state encourages separatist movements, financially supporting centrifugal tendencies in post-Soviet countries, supplying weapons and humanitarian aid in order to keep them under its geopolitical and economic control in order to prevent them from joining the EU and NATO. However, it severely stabilizes the situation within the very Russian Federation, suppressing any manifestations of political and ethnopolitical instability, including through non-democratic mechanisms and the use of force.

Although the ethnopolitical stability of the Russian Federation can be classified as static, non-flexible, and of vertical mobilization, these characteristics

do not result from ethno-national and national security legislation, which, at first glance, is based largely on democratic standards.

Practically speaking, the hybrid war beyond its own boundaries (provoking armed ethno-political conflicts in neighbour post-Soviet states, breaching peace, regional security, and good neighbourly relations with neighbour states) has become a major factor to ensure political, social, ethno-political stability within the Russian Federation. Russia is increasingly creating and reiterating the image of the enemy in order to avert destabilization within the country, caused by socio-economic difficulties, sanctions, economic decline and the population standard of living.

Key words: ethnic conflict, ethno-political stability, ethnonational policy, ethno-political destabilization.